

1 kvm lin – en kvadratmeter lin

Sammanfattning 2020

Inledning

*På latin heter lin *Linum usitatissimum*, det betyder det högst nyttiga. Sällan har väl ett namn beskrivit en växt så bra. Linet klär oss, värmer och föder oss. Och linet drivs av sol, jord och vatten.*

Linet delar en tusenårig historia med oss människor. Ett linstrå består av en inre del, ved och de fibrer som täcker veden. De långa fibrerna ligger som en krans runt veden. För länge, länge sedan kom människan på att om du skiljer veden och fibern åt så får du ett material som du kan spinna garn av. Den upptäckten har varit till glädje för både Farao och piga. Lin är en underbar växt och vi ville att fler ska lära känna den blå lilla blomman.

Idén till 1 kvm lin fick vi när Inger Widhja, etnolog, visade en handduk för oss. Handduken hade handspunnet lin som inslag. När Inger var liten så frågade hon sin mormor om allt möjligt.

Vad är det? Hur gör man med den? Kan du visa mig?

Hennes mormor gav då Inger en kvadratmeter i landet, där de tillsammans sådde lin.

-Fröerna ska ligga så tätt så sädesärlorna halkar på dem, minns Inger att hennes mormor sade. Tillsammans sådde, ryckte och rötade de. Gjorde linberedningens hela process till den färdiga väven. 60 år senare är den tillsynes anspråkslösa handduken en av Ingers käraste textilier.

Ingers berättelse födde idén om 1 kvm lin. Varför inte odla tillsammans, fast var och en för sig, och på så sätt lära sig mer om textil, kulturhistoria och denna möjligheternas växt.

Syfte:

Tanken med projektet är att odla växt och människa. I jorden växer linet och i människan växer kunskap, nyfikenhet och insikter om textil. Insikter om växtfibrers beskaffning och nytta. I en kvadratmeter med spånadslin växer det kläder och handdukar, isolering och mat, handlag och kunskap. Linet är en upplevelse för alla sinnen.

Syftet var att väcka intresse för linet och bygga textila relationer. Lin och tvillingfibern hampa är de textila fibrer som går utmärkt att odla på våra breddgrader. I dag odlas inget spånadslin kommersiellt i Sverige. Det finns heller inga beredningsverk.

Som textilfiber på den globala marknaden är linfibern marginell. Textilproduktionen står för väldigt stor miljö- och klimatpåverkan. Kläindustrin släpper ut mera växthusgaser än flyget och sjöfarten ihop, enligt FN:s handelsorgan Unctad.

Ett av de enklaste sätten, som individ, att påverka detta är att handla mindre och använda den textil vi har längre. Vi menar att när du får insikt i vad textil är, som i detta fall en liten påse med frö som växter och blir en urstark fiber, så kommer du att uppskatta textil mer, se på handdukarna på loppmarknaden på ett annat

Figur 1 Lin i olika stadier

sätt och sätta textil i ett större sammanhang.

Syftet var också att få människor att upptäcka glädjen och nyttan i slöjden, glädjen av att göra tillsammans och att göra själv.

Upplägg

Deltagare anmälde sig med namn, adress och epost.

Hemslöjdskonsulenterna i VGR skickade ut ett brev med välkomstbrev, fröer för en kvadratmeter (ca 15 g) och en enkel odlingsbeskrivning. Kommunikationsavdelningen på Förvaltningen för kulturutveckling hjälpte till med formgivning och tryck.

Information om projektet spreds via hemsidor, sociala media, tidningsartiklar, radioinslag, samarbetsparter och från mun till mun. Över 700 människor anmälde sig. I de 700 ingår även skolor, hembygdsföreningar, förskolor och andra grupper. Deltagarna kommer från hela regionen. Några ivriga från andra delar av landet anmälde sig också.

Projektet planerades innan Corona-pandemin, pandemin kan ha påverkat det stora antalet medverkande då restriktioner gjorde att människor höll sig hemma mer.

Även Dalarnas hemslöjdsförbund med hemslöjdskonsulent Kattis Karlsson Hofvander och Hemslöjden i Östergötland med hemslöjdskonsulent Ann-Sofie Svansbo tog projektet till sig och odlade i sina regioner. Dalarna hade ca 108 deltagare och Östergötland 60 deltagare.

Projektorganisation

1 kvm lin är ett samarbete mellan Hemslöjdskonsulenterna VGR, Föreningen Bohuslin, De sju häradernas hemslöjdsförening, SV och Linsektionen i Vasastans vävstuga Skövde.

Hemslöjdskonsulenterna har stått för projektledning, utskick/nyhetsbrev och samordning. Föreningarna har bland annat bidragit med organisering av "Brötagillen/Bråkkalas", linberedningsträffar, faktagranskning och planering.

En nätverksträff för föreningar och linintresserade var planerad att hållas på linmuseet i Kville men ställdes in på grund av pandemin.

Figur 2 En av deltagarnas dokumentation av sin odling

Under projektets gång har fler engagerat sig i projektet och de har till exempel arrangerat linberedningsträffar. De som har varit med samarbetat och arrangerat olika linträffar är:

- Tjörns hembygdsförening,
- Wardins gårdsprodukter,
- Munkedals hembygdsförening,
- Munkedals slöjdförening
- Södra Valbo hembygdsförening,
- Mossängens gård,
- Ullervad-Leksberg hembygdsförening
- Västergötlandsmuseum
- Borås Museum
- Christin Wahlström Ericsson, Ångpannegatans processer
- Västergötlands museum
- ÅK 5 och 6 i Örslösa skola
- Kulturskolan Kungälv

Figur 3 Linberedning på Backaplan

Vi har också fått hjälp med att sprida projektet av Bohusläns hembygdsförbund och Västergötlands hembygdsförbund.

Praktikaliteter

Fram till mitten av maj kunde boende i Västra Götaland anmäla sig och få en påse linfrö med posten.

Vi hade inte räknat med ett så stort gensvar så vi fick beställa fröer i omgångar. I slutändan hade vi beställt 19 kilo spånadlinfrö från Olssons fröer, www.olssonsfro.se. Sorterna var Natalie och Lisette.

Olssons får sina fröer från en belgisk leverantör.

Ett kuriosum i sammanhanget var att två odlare fick med sig linsnärja i sina påsar. En växt som är förklarad utdöd i Sverige sedan 2015. En liten växt som lever parasiterande på spånadslin, ett kulturhistoriskt ogräs med andra ord.

Kostnaden för utskick och odling, själva kärnan i projektet, blev ca 15 000 kr vilket hemslöjdskonsulenterna; Förvaltningen för kulturutveckling stod för.

Till det kommer naturligtvis arbetstid och ett stort antal ideella timmar.

Under odlingens gång skickade hemslöjdskonsulenterna ut ett antal nyhetsbrev till deltagarna. Nyhetsbrev ligger också på hemsidan vastarvet.se/1kvmlin. Nyhetsbrev beskrev olika moment i odlingen samt kulturhistoria och de skickades ut med jämna mellanrum.

Det finns massor att skriva om lin och möjlighet att vara mycket djupgående. Vi valde att hålla informationen relativt kort och lättfattlig. Hemslöjdskonsulent Joakim Lilja spelade också in ett antal instruktionsfilmer som nu ligger på Hemslöjdskonsulenterna VGRs Youtube kanal.

Till projektet gjordes också en Facebookgrupp *1 kvm lin* där deltagare kunde fråga, dela bilder och berättelser. Gruppen är öppen för alla och är en av de trevligaste på internet.

Beredning

Deltagarna sådde, odlade och ryckte på egen hand. Deltagarna bestämde själva hur långt de ville vara med i

processen. Några var med hela vägen och några bestämde sig att det räckte med en vacker krans. Det kan också tilläggas att några misslyckades med sin odling, men det är en lärdom det med. Vi var noga med att visa på att det kan gå olika, en del fick jättefint lin och en del fick mindre bra, huvudsaken är att vara med. Beredningsprocessen är den del som är svårast att göra på egen hand så då arrangerade vi beredningsträffar/Bråkkalas/Brötagillen på olika platser i regionen. Deltagarna hade kommit olika långt i sina processer därför kommer vi också att arrangera träffar nästa år. Ungefär 150 personer har kommit på beredningstillfällena.

Barn och unga

Elinor Brouang Möller är HDK-student och har vid sin 10 veckors praktik hos Hemslöjdskonsulenterna VGR arbetat med att ta fram ett koncept för förskola. Hon har under sin praktik formgett ett informationsmaterial, haft linberedning med barnen på Näktergalens förskola i Kinna och intervjuat ett antal personer som har arbetat mycket med barn och lin. Resultatet är ett koncept som ska testköras av 5 pilotförskolor under 2021. Förskolornas kommer att få utvärdera materialet och förhoppningsvis kan projektet utvidgas under 2022.

På Mimers hus i Kungälv arrangerades linberedningsträffar under läslovet i samarbete med kulturskolan i Kungälv.

ÅK 5 och 6 i Örslösa skola hade linberedning. Vilket var mycket uppskattat av eleverna.

Konklusion

Projektet 1 kvm lin har varit mycket lyckat och hemslöjdskonsulenterna och samarbetsparterna kommer att fortsätta nästa år. Med några justering kommer vi upprepa arbetsprocessen från 2020.

Nästa år kommer fler regioner att göra 1 kvm lin. Målet är att hela Sverige odlar lin 2021.

SHR, Sveriges hemslöjdsföreningars riksförbund är samarbetspart.

1 kvm lin 2021.

Flera regioner har visat intresse för att vara med och göra 1 kvm nästa år. De som visat intresse hittills är hemslöjdskonsulenter och utvecklare i Östergötland, Kalmar, Dalarna, Stockholm, Gävleborg, Västernorrland, Gotland, Västerbotten, Örebro, Jönköping, Kronoberg, Västmanland, Västra Götalandsregionen och Sörmland. Fler avvaktar.

För att göra 1 kvm lin nationellt måste vi hjälpas åt och samarbete är lösningen. Förutsättningarna i regionerna skiljer sig åt och lösningar kan se olika ut. På vissa platser finns det linföreningar och på andra inte så arbetet kommer att se olika ut på olika ställen.

Vi gör detta tillsammans med SHR!

Arbetsgrupp

En arbetsgrupp som till exempel tar fram tidplan och gemensamma riktlinjer för arbetet. Om det finns regioner om inte har möjlighet att vara med så kan arbetsgruppen försöka hjälpa till att hitta lösningar så att inga hugade odlare står utan frö. Det enklaste är att deltagare hänvisas till linföreningar och företag som är återförsäljare av spånadslin. Arbetsgruppen består av Agneta Carlson - SHR, Lina Jatko- Örebro, Thea Östin – Kalmar, Cecilia Hindorf – Svenska spetsar.

Det är också viktigt med faktagranskning. Det är viktigt att den information som går ut är stämmer. Därför finns det en referensgrupp som består av Kattis Karlsson Hofvander, Eva Anderson och Marie Ekstedt-Bjärsing.

Fröer och utskick

Var region står för fröer och utskick. Hur det rent praktiskt ska lösas är upp till varje region.

Infomaterial

En landningssida för projektet, förslagsvis hemslojden.org. En sida med till exempel en karta, därifrån kan deltagarna hitta till sin plats och den organisation som har hand om utskick. Där kan också finnas hänvisningar till linföreningar och företag som säljer spånadslinfrö för de som vill vara med men som bor i en region som inte är med i projektet.

Arbetsgruppen kommer att ta fram ett gemensamt arbetsmaterial som är fritt för alla att använda. VGR har gjort ett antal nyhetsbrev och filmer som står fritt att använda och plocka information ifrån. Odlingsråden måste dock anpassas till var i landet odlaren är.

Det vore också intressant att tillsammans utöka dessa nyhetsbrev med olika artiklar om lin. Ämnet är näst intill outtömligt!

Det ska också tilläggas att det finns en arbetsgrupp med hemslöjdskonsulenter som arbetar med att ta fram en vandringsutställning *Lin för livet*. Utställningen kommer att vara klar till vävmässan i Halmstad, VÄV21.

För mer information

Hillevi Skoglund

Länshemslöjdskonsulent/Regional Handicraft Advisor

Förvaltningen för kulturutveckling

Adress: Parkgatan 29, 504 39 Borås

Telefon: 010 441 43 53, 0706 62 68 02